

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Secunda. De Causa Exemplari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

QUÆSTIO II.

De Causa Exemplari.

Exemplar, secundum Aristotelem 10.

Metaph. cap. 47. t. 32. Est illud, in quo agens vel operans inspicendo agit & operatur. Est autem duplex internum & externum. Externum est illud, quod sibi ante oculos Artifex ponit, verbi gratia, pictor picturam, ad ejus imitationem pingendo imaginem: Internum est illud, quod sibi artifex in mente efformat, ut ad illius similitudinem ad extrâ aliquid efformet. Hoc præmissio

Dico I. Exemplar Est id, quod respicit causam efficiens, ut ad ejus similitudinem producat effectum. Hæc in re est communis, &

Probatur, quod sit bona, quia sufficienter declarat naturam exemplaris, dicitur, quod respicit causam efficiens, seu artificem, dum operatur, in quo convenit cum fine; dicitur, ut ad ejus similitudinem &c. in quo à fine distinguitur. Difficultas unica est, in quo nam consistat ratio exemplaris, an conceptu objectivo? vel an in formali? Primum affirmant Scotistæ cum Doctore 1. d. 35. quos sequitur Occamus, secundum Thomistæ cum suo Principe D. Thoma, verum tamen

Dico 2. Exemplar non est conceptus formalis, quem agens habet, sed conceptus objectivus. Ita prima sententia.

Probatur primò: Ex Philosopho 7. Met. t. 26. Secundo ex ratione: Illud est exemplar operis faciendi, quod agens respicit, & intuetur, dum operatur, sed patet ab experientia, quod non respiciat suam cognitionem, sed objectum aliquod aliud, ergò illud objectum, quod etiam vocatur conceptus objectivus, erit exemplar. Confirmatur: Quia pictor sensibiliter respicit ipsum prototypum, non verò suam cognitionem, dum pingit, ergò. Nec obstat Responso Suarii agens posse respicere cognitionem per cognitionem reflexam, & sic operari ad imitationem ipsius: Quia experientia constat, si quis reflectat super se, dum agit exemplariter, quod non producat effectum ad similitudinem cognitionis suæ, sed ad similitudinem objecti per cognitionem representati, ergò. Sed principale fundamentum adferendo pro Contra: Sent:

Dices: Si exemplar est conceptus objectivus, vel est eadem res, quæ sit ad extrâ, vel alia distincta? Non primum, quia tunc idem esset exemplar, & ad exemplar factum: nec etiam secundum, quia sæpè non habet aliquis aliam rem propositam, quam faciendam, ergò. R. esse rem ut cognitam, nec implicat idem esse exemplar, & ad similitudinem exemplaris factum, sicut non implicat idem esse finem moventem, & terminum productum, ut supra dicebamus, quia objectum ut cognitum & ut futurum potest dirigere in seipsum actionem, ut ad esse reale, & reale, quoniam hæc causalitas non est, nisi moralis & metaphorica, quemadmodum etiam de fine E. Amandi Hermann Physica.

dixi supra, ad quæ conformiter etiam hic responderi potest. Sed

Dices adhuc, De ratione exemplaris est, dirigere & regulare artificem, sed hoc convenit conceptui formali, ergò. probatur mi. quia cognitio formalis est imago expressa, quæ offendit rem & modum artificis, ergò. R. negando mi. ad cujus probationem dico, inde tantum sequi, cognitionem esse exemplar formale, non verò objectivum, quia artifex, dum operatur, non respicit illam, sed ipsum exemplar, ad cujus imitationem pingit.

Dico 3. Exemplar ad causam efficientem reduci debet. Ita Doctor 1. d. 36. q. 6. n. 5. cum suis.

Probatur, id, sine quo efficiens non est causa completa, debet reduci ad efficiens tanquam aliquid ejus, sed sine causa exemplari efficiens artificialiter non est causa completa, ergò. probatur mi. tum, quia Philosophus 7. Met. t. 33. dicit: agentia naturalia producere sibi simile per formam, artificialia per exemplar: tum, quia artifex sine exemplari nihil producere potest. Confirmatur: Agens naturale completur in ratione principii per formam naturalem, ergò agens artificiale debet compleri per exemplar, ergò, sicut agens naturale per formam non est aliud ab efficiente, ita nec agens artificialiter est aliud ab exemplari.

Dices: Ex Confirmatione & veritate Illud, per quod agens naturale completur, est forma, sed artificiale completur per exemplar, ergò exemplar ad formam, seu causam formalem reduci debet. R. dist. ant. Forma, prout habet rationem causæ formalis, nego ant. prout determinat agens, verbi gratia, ignem forma ignis ad producendum alium ignem, concedo ant. & similiter distingvo consequens, & nego consequentiam. Unde, sicut forma ignis non reducitur ad causam formalem alterius ignis producti, sic nec exemplar debet reduci; Si tamen aliquis vellet dicere, exemplar esse causam formalem in quantum ad ejus similitudinem aliquid efficitur, excitabit questionem de nomine.

Hinc etiam inferitur, actionem causæ exemplaris non esse distinctam ab ipsa actione reali efficientis saltem realiter, quidquid sit, utrum formaliter, quia causa efficiens producit effectum exemplariter, modo exemplar maneat objective coram agente regulando, & determinando illud ad producendum talem effectum potius, quam alium, verbi gratia, statuum potius, quam campanam.

Quæres: Quenam agentia agant exemplariter? Ante resolutionem notandum, quod exemplar alio nomine vocetur idea, ita ut in Scholis exemplar & idea pro Synonymis usurpentur. In qua suppositione Respondeo &

Dico 4. Deum super omnia benedictum agere idealiter. Ita nostrorum Doctorum Trinitas, Nam imprimis Divus Augustinus, lib. 83. q. 9. 46. ait: Ideam esse exemplarem. Nam 2. æternum

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

æternum & incommutabile in mente divina, secundum quod qualibet res à Deo formalis est, antequam formetur: Unde postmodum subdit: Restat, ut omnia ratione sint condita: singula igitur propriis creata sunt rationibus, hæc autem rationes (ideæ) ubi arbitrandum est esse, nisi in ipsa mente Creatoris? Non enim extra se quidquam intuebatur, ut secundum id constitueret, quod constitueret. Similia habet D. Bernardus in tractatu de vita solit. cap. ult. prope finem: Credendum est Deum immutabilis, mutabilia omnia immutabiliter faciens, intelligens & creans omnem intellectum & intelligentem, sapientia faciens omnem sapientem, veritas fixa, stans, indeclinabilis, ex qua vera sunt omnia, quæ vera sunt, in qua sunt æternaliter rationes (ideæ) rerum omnium eventuum temporaliter. Et clarissime probat Subtilis I. d. 37. q. 12. sic: Deus omnia causat, vel causare potest, non irrationabiliter, ergo rationabiliter, igitur habet rationem, secundum quam format, non autem eandem omnium, ergo singula propriis rationibus, non autem rationibus extra se, quia non eget in efficiendo aliquo alio à se, igitur rationibus in mente sua, nihil autem est in mente sua, nisi incommutabile, ergo omne formabile potest formare, secundum rationem propriam sibi æternam in mente sua, nihil autem ponitur in mente sua, nisi ideæ. Ratio pro his desumitur ex superioribus.

Bruta non agunt proprie exemplariter.

Bruta animantia, sicut proprie non agunt propter finem, ita etiam non agunt proprie & perfecte per exemplar, hinc licet firmæ exactè imitentur actiones humanas, quia tamen non discernunt sufficienter media, nec cognoscunt finem formaliter, ideoque non agunt, ob defectum perfectæ cognitionis exemplariter. Insensibilia verò, quamvis effectus sibi similes ex toto proferant: ut flores & arbores simillima folia, nihilominus exemplariter non agunt, defectu præviæ cognitionis, nisi velis dicere, agere improprie, in quantum subfunt ideæ divinæ; à qua omnis illorum actio dependet, non inficiabor, nam sic pariter dixi supra, inanimata agere propter finem, in quantum subfunt intentioni Causæ primæ.

QUÆSTIO III.

De Fortuna, Casu, Fato & Monstro.

I.

Pro complemento hujus libri addendum duxi examen causarum per accidens, idque Laconicè, eò, quòd materia hæc fusio-rem tractationem non exigit; antiquitas tamen circa ista fuere varii Philosophorum errores, quos optime redarguit S. Augustinus 4. de Civitate. cap. 18. quorum enarratione omis- sa, ad solvendam per partes quæstionem procedo &

II. Describitur fortuna.

Dico I. Fortuna nihil aliud est, quam causa per accidens, in iis, quæ ex electione agunt. Ita communis: & explicatur Dicitur causa, quia aliquomodo est principium, à quo provenit effectus fortuitus, qui etiam aliquando fortuna vocatur, sicut apud Aristotelem res producta & acta actio dicitur, translato nomine causæ ad effectum. Dicitur in iis, quæ ex electione agunt, quia non omnis causa per accidens est

fortuna, sed sola causa libera, quæ dicitur fortuna, quando ad actionem ejus intendentes per se aliquem effectum, alius, quem non intendebat, sequitur, aut si intendebatur, non habet necessariam connexionem, sed merè accidentalem cum actione causæ, ut si quis fodiendo terram ad plantandam arborem, aut seminandum granum, inveniat thesaurum, aut si quis intendat lucrari & lucretur.

Dico 2. Casus in strictiore acceptione est causa per accidens eorum, quæ non agunt ex electione, est Philosophi hic. Et patet ex superioribus explicatione, per hoc autem, quod additur eorum, quæ non agunt ex electione, distinguitur sufficienter à fortuna, & talis casus est, si canis quærens domini chyrothecam perditam, vel projectam ut eam reportet, portaret maris- pium aurcis plenum, vel gallina terram radens, ut granum inveniat, reperit gemmam &c. Ex quo deduco, Casum se habere ad fortunam, veluti aliquid superius, & fortunam posse aliquomodo speciem casus dici.

Dico 3. Fatum est ordo causarum secundarum producentium suos effectus secundum infallibilem providentiam & dispositionem divinam Dei. Hæc est contra Antiquos Philosophos, qui gravissimè in hac materia errarunt, nam aliqui dixerunt, esse astrorum constitutionem, & influxum necessitantem hæc inferiora, alium esse necessarium ordinem causarum secundarum sine dependentia ad Causam Primam, alii esse aliquam causam necessariam & inevitabilem: Hinc Sanctus Augustinus lib. 5. de Civitate. cap. 1. ait: Provisio divina regna constituentur humana. Quæ si propter aliquam fati tribuit, quòd ipsam Dei voluntatem vel predestinationem fati nomine compellat, sententiam renat, linguam corrigat. & cap. 9. Nos adversus istos sacrilegos ausu atq. impio, & Deum dicimus omnia scire, antequam fiant, & voluntate nos facere, quicquid à nobis non nisi volentibus fieri sentimus & novimus: Omnia verò fato fieri non dicimus, imò nulla fieri fato dicimus, quoniam fati nomen, ubi solet à loquentibus poni, est in constitutione siderum, quæ quæque conceptus, aut natus est (quoniam res ipsa inanimata asseritur) nihil valere monstramus. Ordinem autem causarum ubi voluntas Dei plurimum potest, negamus, neg. fati vocabulo nuncupamus, non enim abnuere possumus scriptum in litteris sanctis, semel locutus est Deus &c. Quod enim dictum est, semel locutus est, intelligitur immobiliter, hoc incommutabiliter est locutus, sicut novit omnia immutabiliter, quæ futura sunt, & quæ ipse facturus est. Hic itaq. ratione possemus a fando fatum appellare, nisi hoc nomen jam in alia re soleret intelligi, quòd corda hominum nolimus inclinari. Sic quoque D. Bernardus epistola 255. docet: Regna & jura Regnorum tunc sanè sana suis Dominis atq. illis persistunt, si Divinis ordinationibus ac dispositionibus non resistunt. & epist. 279. Comitum Henricum alloquens & à Deo omnia Regna & principatus esse ostendens ait: Ad hoc te confituit Principem super terram Princeps Regum terræ, ut sub eo & pro eo bonos foveas, malos coercas, pauperes defendas, facias judicium injuriam patientibus, si hæc facis, opus Principis facis & spes est, ut Deus tuam dilatare & roborare debeat Principatum.